

Yhteinen terveys

Ympäristöllä on keskeinen merkitys ihmisen terveydelle. Tämä havainto on muodostanut kansanterveyden perustan jo pitkään. Ympäristön tekijöiden sääntelyä on voitu perustella ihmisten terveydellä.

Viime vuosina ihmisen ja ympäristön terveyden merkitys on ikään kuin löydetty uudelleen. On muodostunut uusvanha toimintamalli – one health – jonka osuva käänös voisi olla: yhteinen terveys. Käsitteen voidaan ymmärtää tarkoittavan, että ihmisten, eläinten ja ympäristön terveydet ovat jatkuvassa vuorovaikutuksessa. Vaikuttamalla yhteen osaan vaikutamme myös muihin osiin.

Yhteisen terveyden merkitystä ovat nostaneet tutut globaalit paineet: väestönkasvu, ympäristön pilaantuminen ja niukkenevat luonnonvarat. Näiden seurauksena kotieläintuotannon rakenteet muuttuvat ja ihmisten sekä tavaroiden liikkuvuus kasvaa. Ehkä olennainen uusi havainto on, että terveyden turvaamiseksi tarvitaan aktiivisia toimenpiteitä kaikilla terveyden lohkoilla. Nimenomaan terveysjärjestelmien osalta näyttää maailmanlaajuisesti olevan suuria puutteita, jotka ovat osaltaan johtaneet vakaviinkin häiriöihin.

Länsi-Afrikassa levisi vuoden 2014 aikana ebolaepidemia. Vaikka nyt näyttää siltä, että epidemia jää pahimpia skenaarioita lievemmäksi, on siitä aiheutunut merkittävää inhimillistä kärsimystä. Välittömien terveysvaikutusten lisäksi epidemialla on ollut suuri taloudellinen vaikutus valtioihin, joissa epidemiaa on torjuttu. Yksi keskeinen oppi tästä epidemiasta näyttää liittyvän nimenomaan yhteisen terveyden lähestymistavan hyödyntämiseen ja kansallisten terveysjärjestelmien olemassaolon ja toimivuuden varmistamiseen.

Suomi liittyi vuonna 2014 Yhdysvaltojen aloittamaan kansainväliseen terveysturva-aloitteeseen GHSA:han. Kuluvana vuonna Suomi toimii 44 maan muodostaman GHSA:n ohjausryhmän puheenjohtajana. Tämän kansainvälisen aloitteen toimintamuotoja ovat muun muassa valtioiden terveysjärjestelmien arviointi. Aloitteeseen ovat liittyneet myös kansainväliset järjestöt WHO, OIE, FAO ja EU.

Kansallinen terveysjärjestelmämme on perusteellisen uudistuksen edessä. Tätä kirjoitettaessa sosiaali- ja terveyspalvelujen järjestämisestä annettavan lain käsittely eduskunnassa on vielä kesken. Sote-lain osalta on aiheellisesti kysytty, miten yhteinen terveys meillä varmistetaan, koska sote-laki ei koske ympäristöterveydenhuoltoa. Lähtökohtana on nykytilan säilyminen tältä osin. Ympäristöterveydenhuollon järjestämisestä on vuonna 2009 säädetty omalla lailla. Kuluvan vuoden alusta maassamme on 62 kunnallista ympäristöterveydenhuollon yksikköä. Olisi melko raskasta käynnistää tällä sektorilla lyhyen ajan sisään jälleen uusi organisoitumiskierros. Jatkossakin ympäristöterveydenhuollon järjestämiseen on kunnille monia vaihtoehtoja. Yksi niistä voi olla sote-lainsäädännön mukainen tuottamisvastuullinen kuntayhtymä. On muistettava, että sote-maailmassa peruskunnille jää merkittävä rooli terveyden ja hyvinvoinnin edistämässä ja siten ympäristöterveydenhuollolle tärkeä kumppanuus kuntatasolla.

Kansallinen terveysjärjestelmämme siis tiivistyy ja integroituu sosiaalipalveluihin. Samalla on huolehdittava, että yhteydet ympäristöterveydenhuollon ja muun kansanterveytyön välillä säilyvät ja voimistuvat. Ympäristöterveydenhuollon osalta on syytä jatkaa kehitystä vielä suurempiin toimintayksiköihin – kunhan eri hallinnonaloilla päästään selkeään näkemykseen kuntien ja valtion tehtävänjaosta.

Veli-Mikko Niemi

Kirjoittaja on eläinlääkäri ja osastopäällikkö sosiaali- ja terveysministeriössä